

25

II/2018

МУЗИКОЛОГИЈА
USICOLOGY

Музика и историографија

Music and Historiography

Часопис **МУЗИКОЛОШКОГ ИНСТИТУТА САНУ**
Journal of **THE INSTITUTE OF MUSICOLOGY SASA**

Музикологија
Часопис Музиколошког института САНУ
MUSICOLOGY
Journal of the Institute of Musicology SASA

~
25 (II/2018)
~

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК / EDITOR-IN-CHIEF
Ивана Медих / Ivana Medić

РЕДАКЦИЈА / EDITORIAL BOARD
Александар Васић, Ивана Весић, Јелена Јовановић, Данка Лајић Михајловић, Биљана Милановић,
Весна Пено, Катарина Томашевић /
Aleksandar Vasić, Ivana Vesić, Jelena Jovanović, Danka Lajić Mihajlović, Biljana Milanović, Vesna Peno,
Katarina Tomašević

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ / EDITORIAL ASSISTANT
Наташа Марјановић / Nataša Marjanović

МЕЂУНАРОДНИ УРЕЂИВАЧКИ САВЕТ / INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL
Светислав Божић (САНУ), Џим Семсон (Лондон), Алберт ван дер Схоут (Амстердам), Јармила
Габријелова (Праг), Разија Султанова (Кембриџ), Денис Колинс (Квинсленд), Сванибор Петан
(Љубљана), Здравко Блажековић (Њујорк), Дејв Вилсон (Велингтон), Данијела Ш. Берд (Кардиф) /
Svetislav Božić (SASA), Jim Samson (London), Albert van der Schoot (Amsterdam),
Jarmila Gabrijelova (Prague), Razia Sultanova (Cambridge), Denis Collins (Queensland), Svanibor Pettan
(Ljubljana), Zdravko Blažeković (New York), Dave Wilson (Wellington), Danijela Š. Beard (Cardiff)

Музикологија је рецензирани научни часопис у издању Музиколошког института САНУ. Посвећен је проучавању музике као естетског, културног, историјског и друштвеног феномена и примарно усмерен на музиколошка и етномузиколошка истраживања. Редакција такође прихвата интердисциплинарне радове у чијем је фокусу музика. Часопис излази два пута годишње. Упутства за ауторе могу се преузети овде: <http://www.doiserbia.nb.rs/journal.aspx?issn=1450-9814&pg=instructionsforauthors>

Musicology is a peer-reviewed journal published by the Institute of Musicology SASA (Belgrade), dedicated to the research of music as an aesthetical, cultural, historical and social phenomenon and primarily focused on musicological and ethnomusicological research. Editorial board also welcomes music-centred interdisciplinary research. The journal is published semiannually. Instructions for contributors can be found on the following address: <http://www.doiserbia.nb.rs/journal.aspx?issn=1450-9814&pg=instructionsforauthors>

ISSN 1450-9814
eISSN 2406-0976
UDK 78(05)

БЕОГРАД 2018.
BELGRADE 2018

Одрицање од одговорности / Disclaimer

Садржај објављених текстова одражава искључиво ставове њихових аутора. Уредник и редакција не сnose одговорност за тачност изнетих података. Електронске адресе и линкови су тачни у тренутку објављивања ове свеске. Уредник и редакција не одговарају за трајност, тачност и прикладност линкованог садржаја. /

The content of published articles reflects only the individual authors' opinions, and not those of the editor and the editorial board. Responsibility for the information and views expressed in the articles therein lies entirely with the author(s). Electronic addresses and links are correct at the moment of the publication of this volume. The editor and the editorial board are not responsible for the persistence or accuracy of urls for external or third-party websites referred, and do not guarantee that any content on such websites is, or will remain, accurate and appropriate.

ПРЕВОДИОЦИ / TRANSLATORS

Зорица Симовић, Биљана Грујовић, Ивана Медић / Zorica Simović, Biljana Grujović, Ivana Medić

ЛЕКТОР ЗА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК / ENGLISH-LANGUAGE EDITING

Иван Муди / Ivan Moody

ЛЕКТОРИ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК / SERBIAN-LANGUAGE EDITING

Мирјана Нешић / Mirjana Nešić

КОРЕКТУРА / PROOFREADING

Наташа Марјановић / Nataša Marjanović

ДИЗАЈН И ТЕХНИЧКА ОБРАДА / DESIGN & PREPRESS

Студио Omnibooks, Београд / Studio Omnibooks, Belgrade

ШТАМПА / PRINTED BY

Скрипта Интернационал, Београд / Scripta Internacional, Belgrade

Часопис је индексан на <http://doiserbia.nb.rs/>, <http://dais.sanu.ac.rs/handle/123456789/914> и у међународној бази ProQuest. /

The journal is indexed in <http://doiserbia.nb.rs/>, <http://dais.sanu.ac.rs/handle/123456789/914> and in the international database ProQuest.

Објављивање часописа финансирали су Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Министарство културе и информисања Републике Србије / The publication of this volume was financed by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia and the Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia

САДРЖАЈ / CONTENTS

РЕЧ УРЕДНИЦЕ / EDITOR'S FOREWORD
9–12

ТЕМА БРОЈА / THE MAIN THEME МУЗИКА И ИСТОРИОГРАФИЈА / MUSIC AND HISTORIOGRAPHY

Биљана Милановић

ДОПРИНОС ПЕТРА КОЊОВИЋА КОНСТИТУИСАЊУ И ПОЧЕЦИМА
РАДА МУЗИКОЛОШКОГ ИНСТИТУТА СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И
УМЕТНОСТИ

Biljana Milanović

PETAR KONJOVIĆ'S CONTRINUBUTION TO THE CONSTITUTION AND
THE BEGINNINGS OF THE INSTITUTE OF MUSICOLOGY OF THE SERBIAN
ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

15–48

Ivana Vesić, Danka Lajić Mihajlović

THE DOMINANT CURRENTS IN THE RESEARCH OF MUSIC IN SERBIA: AN
OVERVIEW OF THE INSTITUTE OF MUSICOLOGY SAS'S EARLY HISTORY
(1947–1965)

Ивана Весић, Данка Лајић Михајловић

ДОМИНАНТНЕ СТРУЈЕ У ИСТРАЖИВАЊИМА МУЗИКЕ У СРБИЈИ: ПРЕГЛЕД
РАНЕ ИСТОРИЈЕ МУЗИКОЛОШКОГ ИНСТИТУТА САН (1947–1965)

49–76

Vesna Peno, Aleksandar Vasić

VOICES FROM THE BEGINNING: THE EARLY PHASE OF MUSICAL
HISTORIOGRAPHY IN SERBIA

Весна Пено, Александар Васић

ГЛАСОВИ С ПОЧЕТКА: РАНА ФАЗА МУЗИЧКЕ ИСТОРИОГРАФИЈЕ У СРБИЈИ

77–90

Marija Dumnić Vilotijević

CONTEMPORARY URBAN FOLK MUSIC IN THE BALKANS: POSSIBILITIES
FOR REGIONAL MUSIC HISTORY

Марија Думнић Вилоџијевић

САВРЕМЕНА УРБАНА НАРОДНА МУЗИКА НА БАЛКАНУ:
О МОГУЋНОСТИМА ЗА РЕГИОНАЛНУ ИСТОРИЈУ МУЗИКЕ

91–101

Маријана Кокановић Марковић

ПИЈАНИСТИЧКИ РЕПЕРТОАР КОРНЕЛИЈА СТАНКОВИЋА – ИЗМЕЂУ
ЕВРОПСКЕ ПРАКСЕ И НАЦИОНАЛНЕ ИДЕОЛОГИЈЕ

Marijana Kokanović Marković

KORNELIJE STANKOVIĆ'S PIANO REPERTOIRE – FROM EUROPEAN
PRACTICE TO NATIONAL IDEOLOGY

103–117

Надежда Мосусова

МИЛОШЕВА ЖЕНИДБА И СМРТ: ОД ВИЛИНОГ ВЕЛА ДО ОТАЏБИНЕ ПЕТРА
КОЊОВИЋА

Nadežda Mosusova

THE WEDDING AND DEATH OF MILOŠ OBILIĆ: FROM PETAR
KONJOVIĆ'S *THE FAIRY'S VEIL* TO *THE FATHERLAND*

119–131

VARIA

Nejc Sukljan

THE TRIESTE PHILHARMONIC IN SERBIA

Нејц Сукљан

ТРИШТАНСКА ФИЛХАРМОНИЈА У СРБИЈИ

135–158

Jasna Veljanović

POSSIBLE IMPLEMENTATION OF HEINRICH CHRISTOPH KOCH'S
ANALYTICAL TERMINOLOGY IN CONTEMPORARY ANALYTICAL PRACTICE

Јасна Вељановић

МОГУЋА ПРИМЕНА АНАЛИТИЧКЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ ХАЈНРИХА
КРИСТОФА КОХА У САВРЕМЕНОЈ АНАЛИТИЧКОЈ ПРАКСИ
159–177

Stanimira Dermendzhieva

THE POLITICIZATION OF MUSIC DURING THE PERIOD OF TOTALITARIAN
RULE IN BULGARIA (1944–1989)

Сћанимира Дерменџијева

ПОЛИТИЗАЦИЈА МУЗИКЕ ТОКОМ РАЗДОБЉА ТОТАЛИТАРНЕ ВЛАСТИ У
БУГАРСКОЈ (1944–1989)
179–198

Ivan Moody

THE COMPASS REVISITED: REWRITING HISTORIES OF MUSIC IN THE
SOUTH

Иван Муги

ПОВРАТАК КОМПАСУ: ПИСАЊЕ НОВИХ ИСТОРИЈА МУЗИКЕ НА ЈУГУ
199–206

Nada Ivanović O'Brien

UNIVERSAL ORGANISING PRINCIPLES OF MUSIC AND FAIRY TALES

Нада Ивановић О'Брајен

УНИВЕРЗАЛНИ ПРИНЦИПИ ОРГАНИЗОВАЊА МУЗИКЕ И БАЈКИ
207–220

НАУЧНА КРИТИКА И ПОЛЕМИКА / SCIENTIFIC REVIEWS AND POLEMICS

Ivana Medić

PATRICK ZUK AND MARINA FROLOVA-WALKER (EDS.), RUSSIAN MUSIC
SINCE 1917: REAPPRAISAL AND REDISCOVERY. PROCEEDINGS OF THE
BRITISH ACADEMY. NEW YORK AND OXFORD, OXFORD UNIVERSITY
PRESS, 2017. (ISBN 978-0-19-726615-1)
223–226

Sanja Grujić-Vlajnić

IVANA MEDIC (UR.), JOSIP SLAVENSKI (1896–1955). POVODOM 120.
GODIŠNJICE ROĐENJA KOMPOZITORA / ON THE OCCASSION OF THE 120TH
ANNIVERSARY OF THE COMPOSER'S BIRTH. BEOGRAD, MUZIKOLOŠKI
INSTITUT SANU, 2017. (ISBN 978-86-80639-31-4)
227–232

Bojana Radovanović

VLADIMIR TOŠIĆ, REDUKCIONISTIČKI PRINCIPI KONSTRUKCIJE MUZIČKOG
DELA. BEOGRAD, FAKULTET MUZIČKE UMETNOSTI, 2017. (ISBN 987-86-
88619-52-3)
233–236

VLADIMIR TOŠIĆ
REDUKCIONISTIČKI PRINCIPI KONSTRUKCIJE MUZIČKOG DELA

Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, 2017.

ISBN 987-86-88619-52-3

Књига *Редукционистички принципи конструкције музичког дела* Владимира Тошића, композитора, мултимедијалног аутора и редовног професора у пензији, коначно је – после више од три деценије од свог заокружења – угледала светлост дана захваљујући издавачкој делатности Факултета музичке уметности у Београду. Наиме, ова студија настала је, како аутор и сам пише у *Предговору из 2016. године*, „давне 1985. године“ као резултат његовог интересовања за теоријске поставке минималистичке музике, а, као таква, била је приложена као хабилитациони рад за пријем у звање доцента на Факултету музичке уметности.¹ Рецензентски пар су тада чинили Дејан Деспић, редовни професор, и Берислав Поповић, ванредни професор на истој институцији, док су издање које је пред нама рецензирали др Миодраг Шуваковић и др Марија Масникоса. Узевши у обзир велики пораст интересовања музикологије, естетике и теорије уметности за минималистички покрет у уметностима (чему су свакако у нашој средини својим теоријским радом допринели и рецензенти овог издања), Тошићев допринос овом пољу – иако објављен тек недавно – може се разумети и као један од пионирских подухвата теоретизације и експликације композиционих принципа минималистичке музике на нашим просторима.²

У *Предговору из 1986. године*, Тошић истиче да је минимализам „(...) сасвим сигурно, после серијалне музике, једини стилски правац у музици друге половине XX века, који је јасно одређен јасним стилским и техничким особинама“, те да је минималистичка музика, након вишедеценијског „дубоког јаза“ између нове музике и публике, „успела (...) да врати слушаоце на концерте“ (7). Нова организација и комуникативност овог правца су карактеристике које аутор наводи као кључне у покретању његовог теоријског и практичног рада. У *Предговору* насталом тридесет година касније, у тренутку када је и сама историја минималистичке музике „старија“ и богатија искуствима изузетно турбулентног и садржајног периода у друштву и у уметности, Тошић има прилику да осмотри разлику и примети значај најпроминентнијих аутора правца, те да изнова заокружи свој теоријски покушај „(...) да се оформи прецизан аналитички апарат за анализу минималистичке музике“ – што, уосталом, и чини. Потврђујући да је овај рад посвећен „обликовању и техникама изградње дела у минималистичкој музици“ и да би, према његовом мишљењу, „пуко вербално теоретисање“ без одговарајућих нотних и звучних примера удаљило читаоца од „жељеног циља“,

1 У скраћеном облику, овај рад је објављен у часопису *Звук* 1986. године (двоброј 3–4).

2 Тошић је такође писао о раду групе Опус 4 у издању београдског Студентског културног центра: *Ојус 4 – Документи* (2001).

Тошић истиче да су у књизи и на пратећем диску представљена његова бројна дела која потпомажу и допуњују предочене анализе.³

Књига садржи целовите партитуре укупно шест композиција – *Melange* за клавир, тимпан, гонг и чинелу (1975), *Di/fuzija* за два клавира (1982), *Ne/zavisnost* за два клавира (1985), *Arios* за гудаче (1986), *Varial* за клавир (1990) и *Dual* за флауту и контрабас (1992) – чији се снимци налазе на пратећем компакт-диску. Поред тога, аутор је дао бројне нотне примере сегмената својих других дела, док је на истакнута и парадигматична дела америчких композитора упућивао у фуснотама.

Након поменута два предговора следе *Увод*, два поглавља под називима *Минималистичка музика* и *Главне особине минималистичке музике*, потом *Закључак*, те *Нотни примери*, Изводи из рецензија, Списак литературе и Биографија аутора.

Уводно поглавље, које носи поднаслов *Порекло минималистичке музике*, нуди кратак и сажет преглед историјског развоја монотематског начина мишљења, које се, како наводи Тошић, јавља у различитим видовима током читаве историје европске музике. Већ на почетку аутор уводи идеју „процесуалне композиције“, која је ипак конкретније појашњена тек у другом поглављу. Тошић индиректно порекло минималистичке музике види у композиционим техникама коришћеним у облицима пасакале, канона, фуге, варијација, а као непосредног претходника именује серијалну музику. „Све темељне поставке минималистичке музике налазе се у серијализму“, пише Тошић, наводећи, пре свих, име Антона Веберна (Anton Webern). Осим тога, музика Ерика Сатија (Erik Satie) – од чијих је дела за минималисте можда и најупечатљивија композиција која захтева чак 840 понављања задатог модела, *Vexations* за клавир (1893) – била је веома утицајна. Џон Кејџ се такође истиче на историјском путу минимализма, првенствено због значаја концепта редукције у његовом стваралаштву и заслуга за 'оживљавање' интересовања за Сатијев опус током педесетих година XX века. Као непосредног претходника америчког минимализма Тошић наводи Мортонa Фелдмана (Morton Feldman), а европског Карела Хуивертса (Karel Goeyvaerts). Коначно, аутор долази и до шездесетих година и појаве минималистичке музике „у ужем смислу“, истичући као кључне чувену 'четворку' Ла Монт Јанга (La Monte Young), Стива Рајша, Филипа Гласа, Терија Рајлија, затим Фредерика Рзевског (Frederic Rzewski), те европске композиторе попут Мајкла Најмана, Гевина Брајерса (Gavin Bryars), Ханса Карстена Рекеа (Hans-Karsten Raecke), и друге. У Србији, делатност аутора окупљених око групе Опус 4 означио је долазак минимализма и на просторе тадашње Југославије.

Прво поглавље, *Минималистичка музика*, пружа увид у основне карактеристике минималистичке музике, „засноване на свесној редукцији и аскези својстава звука, звучне грађе и композиционих поступака“ (15). Тошић

3 Коришћење Гласових (Philip Glass), Рајшових (Steve Reich), Рајлијевих (Terry Riley), Најманових (Michael Nyman) композиција у целини проблематично је због ауторских права, истиче Тошић.

VLADIMIR TOŠIĆ
REDUKCIONISTIČKI PRINCIPI KONSTRUKCIJE MUZIČKOG DELA

издваја најпроминентнија обележја музике овог правца: поступне промене, понављање, дуга трајања, одсуство наглих контраста и богатство звучних боја. Ове карактеристике препознатљиве су у већини композиција, међутим, оно што се издваја као најважнија, „*conditio sine qua non*“, јесте редукција. Због тога, Тошић сматра да би вероватно термин „редукционистичка музика“ био погоднији за све што се данас разуме као музички минимализам. Редукција се, с једне стране, односи на звук на његовом микро и макро плану, а с друге, на умањивање броја поступака. Стога, када пише о редукцији звука, Тошић објашњава и примерима поткрепљује на који начин се могу, на микро плану, редукovati јачина, боја, трајање и висина тона, док се на макро плану умањује 'количина' звучне грађе – ритма, метра, малодије, хармоније. Редукција поступака подразумева употребу „малог броја сродних поступака“, од којих су најчешћи понављање, наслојавање, пермутирање, интерполирање и испредање. Сваки од ових поступака сажето је објашњен и поткрепљен одговарајућим нотним записом.

У поглављу *Главне особине минималистичке музике* Тошић се усредосредио на разраду раније поменутих особина минимализма у музици, почевши од процесуалности. Монотематизам и, „последња карика ланца монотематских облика“, процес, јесу, како је истакнуто, концепти за који се минималисти недвосмислено опредељују у поређењу са политематизмом. Специфичност процеса јесте стварање композиторске (и извођачке) ситуације у којој су облик дела и сам поступак обликовања изједначени/обједињени. Процес, дакле, постаје облик и као такав постаје најважнија особина минималистичке музике – непроцесуална редукционистичка дела су могућа, али не толико типична као процесуална. Тошић даље прави поделу процеса према односу између целине и детаља (строги и слободни), начину на који се остварује развој (репетитивни и континуални), главном носиоцу развоја у композицији (ритмички, мелодијски, хармонски, тембрални и динамички), броју линија развоја (једноструки, вишеструки и мешовити), односу између делова у целини (симетрични и асиметрични). Поред тога, Тошић издваја и електронске процесе, тј. процесе остварене на електронским уређајима, који могу бити живи или фиксирани. Завиравши у историју музике, пример строго репетитивног, тембрално-динамичког процеса, Владимир Тошић види у *Болеру* Мориса Равела (Maurice Ravel), истичући при том да је ово дело готово у потпуности засновано на поставкама минималистичке музике, а да се од данашњих процеса оно разликује по дужини и изразитости теме.

Говорећи о новом доживљају музичког времена аутор истиче да је он последица неколико битних својстава ове музике међу којима су једнообразност или потпуно одсуство ритмичког пулса, примена посебних поступака и смањена количина догађаја у времену. Посезање за примерима из прошлости још једном се показало као моћан алат у промишљеној експликацији концепата минималистичке музике – наиме, у појашњењу утицаја обликотворних поступака на музичко време, Тошић пореди два супротстављена доживљаја времена користећи се познатим делима Антона Веберна и Ла Монт Јанга. Пример „вечности сабијене у тренутак“ аутор проналази у Веберновим *Варијацијама за клавир ой. 27*, док „тренутак продужен у вечност“ репрезентује дело *Корњача*,

њени снови и њујџовања (*The Tortoise, his Dreams and Journeys*) Ла Монт Јанга, при чему се „минималистичка музика недвосмислено опредељује за други“, вечни тренутак, у коме је „само време догађај“ (77).

Пре него што је резимирао своју студију у *Закључку*, Тошић је истакао изразиту важност звучне боје за минималистичку музику. Нотни примери који следе у посебном одељку текста, као што је речено, доносе комплетне партитуре шест композиција, са кратким анализама.

Књига Владимира Тошића специфична је не само по својој тематици и приступу проблему који аутор у њој користи, него и по начину приповедања и објашњења. У овом тексту нема сувишних речи, количина текста *редукована* је како би уступила део свог простора нотним примерима и конкретним решењима. Тошић постепено, концизно и прецизно разрађује своје мотиве, понављајући оно за шта сматра да је неопходно за разумевање минимализма и за анализу ове музике. Ово издање, може се чак рећи, могло би у својој темељности и јасноћи послужити и као својеврсно *ујџиџиџи*во за писање минималистичких композиција. С једне стране, то је педагошки прегледан, јасан и разумљив текст, а са друге, то је текст који својим особинама открива природу минималистичког композитора, који о музици пише на начин инхерентан писању музике.

Бојана Радовановић

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

78

МУЗИКОЛОГИЈА : часопис Музиколошког
института САНУ = Musicology : journal of the Insti-
tute of Musicology SASA / главни и одговорни
уредник = editor-in-chief Ивана Медих. - 2001, бр. 1-
. - Београд : Музиколошки институт САНУ, 2001-
(Београд : Skripta Internacional). - 25 cm

Полугодишње. - Текст на срп. и више светских
језика. - Друго издање на другом медијуму:
Музикологија (Online) = ISSN 2406-0976
ISSN 1450-9814 = Музикологија
COBISS.SR-ID 173918727
